

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра методики викладання фізики і хімії

Електронний збірник науково-методичних праць

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ
ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ І ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Електронний збірник науково-методичних праць
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 20

Рівне – 2017

УДК: 370:371:372:373:378

ББК 74.20

Т 59

Збірник науково-методичних праць “Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін”. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. – Рівне: Волинські обереги, 2017 р. – 175 с.

ISBN 978-966-416-187-6

Даний збірник науково-методичних праць містить статті з актуальних проблем теорії та методики навчання природничо-математичних дисциплін, методики і техніки навчального експерименту, зокрема, шкільного фізичного експерименту, з проблем організації і проведення дослідництва учнів. У ряді праць висвітлено процес становлення експериментального методу пізнання природничих наук, зокрема показано історію становлення і розвитку наукового фізичного експерименту. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, використані учителями фізиками та інших природничих дисциплін, викладачами дидактики фізики, студентами природничо-математичних спеціальностей педагогічних університетів.

УДК: 370:371:372:373:378

ББК 74.20

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ (затверджена Вченою радою РДГУ 26.05.2016 р., протокол № 5):

Головний редактор: Тищук Віталій Іванович, кандидат педагогічних наук, професор, зав. кафедри Методики викладання фізики і хімії РДГУ.

Заступники головного редактора:

1. **Галатюк Юрій Михайлович**, кандидат педагогічних наук, професор кафедри Методики викладання фізики і хімії.
2. **Семещук Ігор Лаврентійович**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри Методики викладання фізики і хімії.

Члени редакційної колегії:

1. **Бомба Андрій Ярославович**, доктор технічних наук, професор кафедри інформатики та прикладної математики;
2. **Вербець Владислав Володимирович**, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціології;
4. **Грицай Наталія Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри біології;
5. **Карпенчук Світлана Григорівна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики виховання;
6. **Колупасв Борис Сергійович**, доктор хімічних наук, професор, зав. кафедри фізики;
7. **Лісова Світлана Валеріївна**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри теорії і методики професійної освіти;
8. **Лисиця Андрій Вікторович**, доктор біологічних наук, професор кафедри екології, географії і туризму;
9. **Литвиненко Світлана Анатоліївна**, доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової і педагогічної психології;
10. **Малафійк Іван Васильович**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою;
11. **Пелех Юрій Володимирович**, доктор педагогічних наук, професор; проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;
11. **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри теорії і методики виховання;
12. **Руденко Володимир Миколайович**, доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики;

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 5 від 26 травня 2016 р.).*

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатись з позицією редколегії. Рукописи після рецензії не повертаються.

Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 978-966-416-187-6

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

Зміст

1. ГАЛАТЮК Т.Ю., ГАЛАТЮК Ю.М., ГАЛАТЮК М.Ю. Методологічна культура навчально-пізнавальної діяльності в контексті стандарту освітньої галузі “природознавство”.....	3
2. ГРИЦАЙ Н.Б. Методична підготовка майбутніх учителів біології в університетах Франції.....	6
3. КАРПЕНЧУК С.Г. Європейські цінності – цінності загальнолюдські	9
4. МИСЛІНЧУК В.О., СЕМЕЩУК І.Л. Використання моделі саморобної карти поясного часу для формування знань учнів про принципи вимірювання часу в астрономії.....	17
5. СЕМЕРНЯ О.М. Безпека життєдіяльності і методика навчання фізики у підготовці майбутнього учителя фізики.....	19
6. МАРТИНЮК Г.В. Композиційні полімерні матеріали - новий напрям сучасної хімічної технології (тема: „основи хімії вмс”).....	24
7. САВОШ В.О. Формування самостійної пізнавальної діяльності старшокласників на заняттях з фізики засобами методу моделювання.....	26
8. ШЕВЧУК В.П., ТИЩУК В.І. Методика застосування мультимедійних комплексів на уроках фізики.....	33
9. СЕМЕЩУК І.Л., ПІНЧУК Р.О. Використання методу найменших квадратів при розв’язуванні експериментальних фізичних задач	37
10. ТИЩУК В.І., ШИШКІН Г.О. Методика проведення спостережень при вивченні фізики в середній загальноосвітній школі.....	46.
11. ПАДАЛКО А., ПАДАЛКО Н., СОБЧУК О. Формування пізнавальної діяльності студентів засобами інформаційних технологій.....	58
12. БУРЯК Ю.В. Застосування комп’ютерних технологій у навчальному фізичному експерименті.....	61
13. МСНЯЙЛОВ С.М., ТИЩУК В.І. Активізація пізнавальної діяльності студентів під час аудиторних занять з фізики.....	64
14. МУЛЯР В.П. Інформаційні технології в системі засобів навчання фізики.....	67
15. ВОЙТОВИЧ О.П. Творча діяльність учнів у міжпредметних проектах з фізики.....	70
16. ЖЕЛЮК О.М., ТИЩУК В.І. Комп’ютерний аналіз параметрів коливань фізичного маятника..	74
17. ШВАЙ О.Л. Лекційна форма організації самостійної пізнавальної діяльності студентів.....	78
18. ЛУЦЮК Т.В., ТИЩУК В.І. Шкільний фізичний експеримент як технологія формування творчого досвіду учнів.....	81
19. ТИЩУК В.І. Роль спостережень у фронтальному фізичному експерименті.....	86
20. ЛІСІНА Л.О. Конструювання учителем навчальних технологій як творчий процес.....	90
21. ГОЛОВКО М.В., ТИЩУК В.І. Удосконалення системи фізичної освіти як історично зумовлена провідна функція методичної науки.....	94
22. МОСІЄВИЧ О.С., ПОЛЩУК Н.В., ТИЩУК В.І. П’єр К’юрі (до 110-річчя трагічної загибелі видатного вченого).....	99
23. МОСІЄВИЧ О.С., ПОЛЩУК Н.В., ТИЩУК В.І. Марія Склодовська-К’юрі – людина світу, педагог, вчений (до 150-річчя з дня народження).....	101
24. ГОРЧАК Т.Г., ЛИСИЦЯ А.В. Використання в екологічній освіті студентів матеріалів про місцеві мінеральні ресурси на прикладі цеолітових туфів.....	106
25. АТАМАНЧУК П.С., НІКОЛАЄВ О.М., САМОЙЛЕНКО П.І. Модернізація содержания фізического образования в контексте раскрытия взаимосвязей науки, культуры искусства.....	116.
26. НЕЧИПОРУК Б.Д., ТИЩУК В.І., МАКСИМЦЕВ Ю.Р. Інновації при вивченні елементів схемотехніки в курсі фізики.....	123
27. МИСЛІНЧУК В.О., ТИЩУК В.І. Короткотривалі фронтальні лабораторні роботи з фізики у 8 і 9-х класах загальноосвітньої школи.....	129
28. КАСПЕРСЬКИЙ А.В., ШУТ М.І., ТИЩУК В.І. Принципи адаптивності при політехнічній підготовці вчителів фізики.....	133
19. СЕМЕРНЯ О.М., АТАМАНЧУК П.С., ТИЩУК В.І. Еталонні вимірники якості знань учнів з фізики.....	137

30. ГАЛАТЮК М.Ю., МИСЛІНЧУК В.О. Впровадження у навчальний процес творчих лабораторних робіт на основі інформаційно-комунікаційних технологій.....	146.
31. МЕНДЕРЕЦЬКИЙ В.В. Інформаційні технології навчання – основа перебудови лабораторного практикуму з фізики.....	150
32. КОЛУПАЄВ Б.С., ТИЩУК В.І. Інтегрований спецпрактикум з фізико-хімії полімерів та полімерних композитів.....	154
33. МАЛАФІЙК І.В. Складне знання: становлення і розвиток ідеї.....	157
34. БЕЗКОРОВАЙНА О.В. Актуальні аспекти створення виховного середовища як важливого засобу саморозвитку та особистісного самоствердження сучасного школяра.....	163
35. КУЧЕРУК О.Я. Стан математичної підготовки випускників загальноосвітніх середніх шкіл.....	169
36. ТРОХИМЧУК І.М. Форми організації дослідницької діяльності з екології	173
37. ПОЛІЩУК Н.В., ПОЛІЩУК В.Р. Особливості використання відеонаочності у процесі трудової підготовки.....	177
38. МИСЛІНЧУК В.О., СЕМЕЩУК І.Л. Методика виконання лабораторної роботи з курсу загальної астрономії: "рух і конфігурації планет. закони Кеплера".....	180

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗБІРНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЬ

Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 20

Відповідальний за підготовку збірника до видання: Тищук В.І.

Комп'ютерна верстка: Власюк В.В.

Т 59 Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: Збірник науково-методичних праць: Рівненський державний гуманітарний університет. Вип. 20. – Рівне: Волинські обереги, 2017. – 182 с.

ISBN 978-966-416-187-6

Даний збірник науково методичних праць містить статті з актуальних проблем теорії та методики навчання природничо-математичних дисциплін, методики і техніки навчального експерименту, зокрема, шкільного фізичного експерименту, з проблем організації і проведення дослідництва учнів. У ряді праць висвітлено процес становлення експериментального методу пізнання природничих наук, зокрема показано історію становлення і розвитку фізичного експерименту.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, використані учителями фізиками і інших природничих дисциплін, викладачами методики фізики, студентами фізичних спеціальностей педагогічних університетів та інститутів.

УДК: 370:371:372:373:378

ББК 74.20

Видавництво не несе відповідальності за зміст, ймовірні помилки і неточності видання

Адреса редакції: 33028, м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет,

кафедра методики викладання фізики та хімії (тел. 22-67-75)

Підписано до друку 26.05.2016 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет.

Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 22,32. Наклад 100 пр. Зам. 57.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;

e-mail: oberegi@mail15.com

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

6. Бондаревский В.Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самообразованию: Кн. для учителя.-М.: "Просвещение"1985.-144с.
7. Богоявленский Д.Н., Менчинская Н.А. Психология усвоения знаний в школе. – М.: Изд. АПН РСФСР, 1959. – 347 с.
8. Брагина Н.Н., Доброхотова Т.А. Функциональные асимметрии человека. М., 1981.
9. Гинецинский В.И. Знание как категория педагогики: Опыт педагогической когнитологии. - Л.: Издательство Ленинградского университета, 1989. –144 с.
10. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України.-2004.-№5.-С.1-
11. Эрдниев П.М., Эрдниев Б.П. Укрупнение дидактических единиц в обучении математике: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1968.-255с. 1
12. Малафіїк І.В. Системний підхід у теорії і практиці навчання-Рівне: Редакційно-видавничий відділ РДГУ, 2004.-437с.
13. Малафіїк І.В. Дидактика. Навч.посібник для студентів педагогічних спеціальностей та вчителів.-Київ, Кондор.-2004.-395с.
14. Песталоцци И.Г. Лебединая песня. Изб. пед. соч. В 2-х т. Пер. с нем..-Т.2.М.-19891-574с..
15. Степанюк А.В. К вопросу о формировании целостных знаний школьников // Новые исследования в педагог. науках.- 1991.№2.-С.36-39.
16. Шепетов А.С. Системность-дидактическое требование к обучению и его результатам / Советская педагогика, 1978 , №10, с.73-79.

УДК: 371.032 – 053.67

БЕЗКОРОВАЙНА О.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ВАЖЛИВОГО ЗАСОБУ САМОРОЗВИТКУ ТА ОСОБИСТІСНОГО САМОТВЕРДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ШКОЛЯРА

Постановка проблеми. Виховання в учнівській молоді культури особистісного самоствердження є однією з актуальних проблем державної політики України, освіти, педагогічної науки.

За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, здійснюється практичне реформування галузі згідно з державною національною програмою “Освіта” (“Україна ХХІ століття”).

У Національній доктрині розвитку освіти чітко визначається система концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку освіти у першій чверті ХХІ століття. Головною метою державної політики щодо розвитку освіти є створення умов для різнобічного розвитку особистості, самоствердження та творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління, здатного ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід’ємну складову європейської та світової спільноти [5;233].

Вважаємо, що методологічною основою теорії виховання в школярів культури особистісного самоствердження є ідеологія українського державотворення, орієнтована на входження нашої країни в сім’ю цивілізованих народів. Така ідеологія постійно збагачується ідеями гуманітарного розвитку України, новим ідейним світоглядом, політикою державницького життя.

Дослідження проблеми виховання культури особистісного самоствердження в учнівській молоді ґрунтується на фундаментальному вивченні питань ставлення людини до навколишнього світу, філософсько-культурологічних аспектах соціальної природи особистості, концептуальних положеннях сучасної теорії виховання (А.Алексюк, Ю.Бабанський, І.Бех, О.Бондаревська, В.Вернадський, В.Демиденко, Т.Дем’янюк, І.Зязюн, О.Кононко, О.Корсаков, О.Сухомлинська, С.Подмазін, І.Погоріла, О.Савченко, Г.Селевко, Ю.Сокольніков).

Психолого-педагогічні основи формування здібностей особистості до самоактуалізації, самовиховання та самореалізації охарактеризовано у працях Т.Алексєєвої, Є.Вахрамова, Л.Виготського, О.Главінської, Д.Гришина, Д.Ельконіна, В.Зінченка, С.Карпенчук, О.Киричука, О.Кононко, У.Крейна, О.Леонтєва, В.Маралова, В.Мухіної, В.Оржеховської, Ю.Орлова,

С.Рубінштейна, В.Ситарова, М.Тайчинова, Е.Фрома та інших.

Важливою складовою досліджуваної проблеми є розгляд дитини як суб'єкта життєдіяльності в соціокультурному і соціоприродному середовищі у працях К.Абульханової-Славської, Б.Ананьєва, Г.Балла, І.Беха, Л.Божович, М.Боришевського, П.Блонського, І.Кона, Г.Костюка, А.Маслоу, К.Роджерса.

Мета дослідження. Формування особистісного самоствердження, як однієї з визначальних сторін соціальної сутності людської особистості, -- багатогранний і надто складний процес. На нашу думку, його успішне здійснення обов'язково потребує визначення та обґрунтування соціально-педагогічних умов, які в своїй сукупності становлять той фундамент, на якому може будуватися творче оволодіння молоддю нормами суспільного життя, новими життєвими орієнтирами. До однієї з умов, які визначають успішну дію в цій галузі суб'єктивного фактору, можна віднести збіг впливів виховання, як провідного компонента формування морально зрілої особистості, із впливом організованого суспільного середовища, які спрямовуються державною політикою і суверенною державою в суворому співвідношенні з об'єктивними потребами суспільного розвитку.

Результати дослідження. Виховання людської особистості – довготривалий і складний процес. Воно починається з моменту народження людини і виходить далеко за межі юнацької зрілості. Воно досягається завдяки складним комплексам впливів, які виходять від спеціальних виховних закладів, дитячих та юнацьких організацій, сім'ї і широкої громадськості, що прямо або опосередковано діє на кожну дитину. Природно, що виховання не може бути успішно здійснено без об'єднання зусиль усіх вихователів, без приділення йому більшої уваги з боку всього суспільства. Ще великий педагог **К.Д.Ушинський** мріяв про той щасливий час, коли справа виховання прикує до себе увагу всіх і буде розглядатися як найважливіша і найпочесніша функція всього суспільства.

Сучасний рівень усвідомлення проблем школи і учня незмінно вимагають нових підходів до розуміння сутності виховної системи саморозвитку і самореалізації особистості, психолого-педагогічних умов її становлення. Необхідно розвивати в дитини прагнення і потребу усвідомити свою особистісну сутність, своє місце і призначення у виховному середовищі школи, готовність до безперервного самопізнання, самовираження, самовдосконалення і особистісного самоствердження. Учень на сьогодні повинен мати право і бути здібним на власну думку і творчу діяльність. Необхідність підвищення рівня виховної системи саморозвитку, творчої самореалізації школяра вимагає врахування наступної сукупності певних педагогічних умов:

- **організаційно-педагогічні** (одухотвореність освітньо-виховного процесу в усіх його ланках; створення доброзичливого морально-психологічного клімату в колективі, здорових стосунків між його членами, педагогічна підтримка і захист кожного учня і педагога; естетизація освітнього середовища; наявність гуманних толерантних стосунків; збереження і зміцнення здоров'я учнів);

- **психолого-педагогічні** (розуміння освітнього процесу як особистісно-зорієнтованого, розвиток природних здібностей і талантів школярів; сприяння отриманню кожним вихованцем позитивного соціального статусу в середовищі ровесників; емоційний зв'язок учнівського та вчительського колективу, профілактика конфліктних ситуацій, шкільні традиції, система співуправління; допомога учням у набутті умінь самопізнання, саморегуляції, самоствердження, самовизначення, самовиховання **як основних умінь мистецтва життя**);

- **культурно-виховні** (створення культурного поля та культурного середовища навчального закладу; виховання загальнолюдських та національних цінностей; прищеплення учням навичок правильного життєвого вибору) [6;95].

Самоствердження особистості вважається фундаментальною потребою людини в самопізнанні, самовираженні, самовдосконаленні й саморозкритті .

Різні підходи до поняття “самоствердження” відображені в працях вітчизняних і зарубіжних учених.

На думку **І.Д.Беха**, самоствердження – це реалізація первісних потенцій конкретної особистості, утвердження свого “Я” завдяки досягненню певного статусу в соціальній сфері [2;60]. Самопізнання і самоствердження – невід'ємні складові процесу становлення дитини як соціальної істоти, -- вважає **О.Л.Кононко**, -- як особистості, що виникають під впливом оцінних ставлень до зростаючої особистості, містить можливість виникнення в неї самоставлення, тобто “внутрішнього погляду” на себе як на об'єкт пізнання і переживання [4;7]. **Г.Селевко** розглядає поняття

“самоствердження” особистості як відчуття успіху в початковій школі, самоповаги та впевненості в середній ланці та самовладання, стійкості, мужності у старших класах [7;157] .

На нашу думку, *самоствердження* – це такий психічний стан особистості, коли усвідомлений і пережитий людиною життєвий досвід (як особистий, так і узагальнений у формі ідей) виливається в інтелектуально оформлені наукові принципи, які викликають потребу в поведінці, яка відповідає цим принципам і виступає як керівництво до дії.

Весь процес особистісного самоствердження школяра повинен здійснюватися в змістовому, ціле-мотиваційному, технологічному відношенні, щоб стати однією із найважливіших його цінностей:

- **мотивація**, що передбачає усвідомлення учнями потреби в особистісному самоствердженні;
- **самоаналіз та самооцінка** своїх потреб, духовних цінностей, якостей і творчого потенціалу;
- **прогнозування можливостей** формування якостей, яких не вистачає для досягнення ідеалу.

Проблема особистісного самоствердження тісно пов'язана з розвитком гуманістичних світосприймань. Згідно з енциклопедичним словником, слово “гуманізм” (від лат. humanus – людський, людяний) означає “визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток і виявлення своїх здібностей, утвердження блага людини як критерія оцінки суспільних відносин”.

Гуманістична теорія ґрунтується на залежності людини від її минулого, тоді як головне в ній – спрямованість у майбутнє, до вільної реалізації свого творчого потенціалу, зміцнення віри в себе, можливість досягнення “ідеального Я”. Провідна роль при цьому відводиться мотивам які забезпечують не пристосування до середовища, а зростання конструктивного начала людського “Я”, коли особистість набуває більшої впевненості у собі, усвідомлює відповідальність за власну поведінку, відчуває спонтанність і радість вільного життя.

У системі проблем молодіжної субкультури велике значення належить формуванню в школярів особистісного самоствердження, яке можна вважати точкою опори на все подальше життя. Виховний підхід до зростаючої людини як до “дорогоціннішої і найвеличнішої цінності на землі” в педагогіці, усій системі освіти зроблений акцент на реалізацію потенційних можливостей людини, на розвиток самоцінності особистості в суспільстві.

Ідеал – це вища загальнолюдська цінність, і боротьба за його існування робить життя свідомим, одухотвореним і цілеспрямованим. Ідеальна людина – це носій загальнолюдських норм моралі, високих духовних цінностей, відповідальна перед своєю совістю, в житті прагне до творчого самоствердження і самовиразу, піклується про моральну чистоту своєї держави. На відміну від ідеалу ціль виховання полягає в тому, щоб сформуванню реальну, громадянську стійку особистість, яка здатна в нових соціально-економічних і політичних умовах внести помітний внесок у перебудову життя держави і самоудосконалення. Це досягається можливо більш повним розвитком її духовних і фізичних сил, здібностей, обдаровань і талантів, тому щоб забезпечити молоді всі необхідні умови для її духовного розвитку інтелектуально-моральної свободи вибору, поведінки, формування здібності відстоювати свої переконання. Тому наступними етапами особистісного самоствердження школяра мають стати:

- **побудова індивідуального плану** особистісного самоствердження та самоудосконалення;
- **контроль та самоконтроль** за виконання плану особистісного самоствердження та самоудосконалення;
- **практична реалізація** індивідуального плану, включення в активну соціально-ціннісну діяльність (здатність до цілепокладання, усвідомлення дитиною цілей, завдань, можливостей свого розвитку і саморозвитку, усвідомлення школярами моральних життєвих пріоритетів, психологічна готовність до життєвого самовизначення, наявність умов для реалізації творчого потенціалу школярів, участь в самостійній, творчій діяльності, відповідний досвід успіху, досягнень).

Соціально-ціннісна діяльність охоплює як навчальну, так і всю позанавчальну роботу, являє собою організацію досвіду самостійної і творчої діяльності школярів, яка задовольняє різні потреби самоудосконалення, приносить досвід успіху, самоствердження і переконує молоду людину в її величезних можливостях.

У загальнопедагогічному плані самоствердження особистості передбачає, по-перше, наявності в людини сукупності моральних якостей, соціально-ціннісних орієнтацій, які об'єктивно характеризують моральну значущість особистості; по-друге, усвідомлення свого "Я", наявності стійкої Я-концепції та об'єктивної самооцінки; по-третє, повагу до людини з боку інших людей і достойної оцінки особистості громадською думкою. Згідно педагогічних закономірностей виховання особистості набуває свого "Я", своє особистісне достоїнство в процесі діяльності, в конкретних справах та вчинках. "Статую прикрашає вигляд, а людину діяння", - писали стародавні філософи. Ось чому включення студентів в різні види діяльності, перш за все в навчальну і трудову, створює передумови для розвитку їх особистісного самоствердження. Найбільше значення має діяльність студентів, яка відзначається результативністю і успіхом, в якій їм вдалося проявити себе, реально побачити результати своїх учбових та трудових зусиль. Сприяння студентам в досягненні успіхів в навчанні, праці та спорті, в художньо-естетичній, науково-дослідницькій, громадській діяльності грає найважливішу роль у формуванні їх особистісного самоствердження. Успіх в будь-якій діяльності надихає і окрилює людину, підсилює інтерес до цієї діяльності. Поразки, невдачі, непосильні труднощі, навпаки, розчаровують, засмучують, знижують інтерес. Стимулювання активності учнівської молоді в набутті свого достоїнства вимагає розуміння основних проявів цієї якості і усвідомлення необхідності її розвитку.

Успіх у навчанні та вихованні являє собою певний фільтр у виборі подальшої професії людини, її соціального статусу, у задоволеності своєю долею.

"Виховання успіхом є однією з важливих умов розвитку особистості, -- як зазначає І.Д.Бех, -- неможливо формувати позитивну особистість у діяльності, що приносить їй постійно невдачі. Лише успіх молоді людини формує у неї достатню віру в себе і на цій основі -- прагнення стати кращою. Виховання успіхом, надання допомоги в прагненні вихованця задовольнити потребу в гідному місці в колективі однолітків -- шлях створення довірливих взаємин творчої співдружності дорослих і дітей. Тільки за таких умов у підростаючої особистості виробляється готовність до сприйняття виховних впливів і правильного реагування на них" [3;26].

Технологія саморозвитку особистості дозволяє:

- здійснювати перехід від виховання до самовиховання; спонукає прагнення до керівництва собою, озброює вмінням робити це;
- формує стійку мотивацію до учіння як життєво важливого, ціннісно значущого процесу;
- готує учнів до впевненого входження до дорослого життя, до професійного і життєвого самовизначення, до самореалізації [7;159].

На нашу думку, мотивом особистісного самоствердження є забезпечення моделі суб'єкт-суб'єктивної взаємодії учасників навчально-виховного процесу через розширене демократичне спілкування, створення особистісно орієнтованого виховного середовища, атмосфери психологічного комфорту та позитивного соціально-психологічного статусу в колективі і в соціокультурному просторі загалом. Реалізації зазначених проблем сприяють особистісно зорієнтовані технології у виховному процесі, основною метою яких є "знаходження, підтримка, розвиток ... в людині ... механізмів самореалізації: саморозвитку, адаптації, самоствердження, саморегуляції, самозахисту, самовиховання..., необхідних для становлення самобутнього образу й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією" [1;42].

Особистість вихователя, рівноцінно, як і учня, є складовою частиною педагогічного процесу, а "людський фактор" у соціальних процесах, особливо у вихованні, часто має вирішальне значення. Лише особистість, говорив у свій час К.Д.Ушинський, може діяти на розвиток і самовиявлення особистості, лише характером можна утворити характер.

Виховання -- найскладніша з усіх суспільних функцій, які знає людське суспільство. Ефективність виховного впливу не може бути досягнута лише розумінням загальних педагогічних законів і правил, які з них випливають. Така дія, оскільки вона спрямована на людську особистість, яка розвивається, завжди буде обумовлена як індивідуальними особливостями школяра, так і соціальними обставинами.

Школяр формується як цілісна особистість "синтетично". Тому виховні впливи здійснюються в комплексі, у системі, яка неодмінно відображає конкретні умови виховання. Установлення цієї системи, яка відображає, як у фокусі, усі вимоги до особистості, яка формується, усі конкретні умови її становлення як члена колективу і одночасно як яскравої індивідуальності, вимагає високої майстерності від вихователя.

За словами відомого філософа *Еріха Фромма*, учителем може бути “зріла, любляча істота”. “Паростки всього кращого, що є в потенціалі дитини, проростають, якщо є відповідні умови для їхнього розвитку, в іншому разі вони будуть утрачені”.

Саме до вчителя, як до суб’єкта та об’єкта навчально-виховної діяльності, сучасна школа ставить високі вимоги, обумовлені певними соціально-політичними та історичними умовами.

Вихователю повинен уміти спостерігати педагогічні явища, правильно їх аналізувати й оцінювати, знаходити потрібні рішення з урахуванням конкретних умов виховання. Уміння педагогічно думати, правильно обирати педагогічно доцільні засоби, контролювати їх дії, вчасно перебудуватися при виявленні недоліків – повинно постійно супроводжувати діяльність вихователя.

У центрі її завжди повинна бути жива дитина, яка розвивається в конкретних історичних умовах, “людина у можливостях”. Знання об’єктивних законів розвитку дитини, розуміння найменших рухів її “душі”, вміння бачити, як протікає засвоєння моральних норм і перетворення їх у вчинки – найважливіша умова діяльності вихователя.

Вихователю – вольовий організатор дитячого колективу, який єміє організувати його діяльність є повному співвідношенні з інтересами підготовки школярів до життєдіяльності в нових суспільно-економічних умовах.

Процес навчання і виховання – це залучення до “колективних уявлень” – соціуму. Моральні норми, якими керується в своїй поведінці кожна окрема людина, залежать не лише від суспільного, але й від особистого буття. Вони стають надбанням окремої людини лише при умові, якщо особистісне буття підготує її до засвоєння норми, якщо вона володіє необхідним моральним досвідом, якщо моральні норми набувають для неї особистісний смисл. Особистісне буття школяра в колективі сприяє цьому. Школяр, який є членом навчального колективу, постійно збагачується позитивним моральним досвідом, постійно вправляється в позитивних моральних вчинках. У дитячому колективі панує спільний інтерес, який об’єднує учнів, виникає відповідальність за вирішення спільних задач. На цій основі з’являється і взаємна відповідальність, взаємна допомога, різка критика недоліків і прагнення їх виправити. У правильно організованому колективі учні вчать і керувати, і підкорятися, вчать рівнятися на кращих, учаться постійно рухатися вперед і ніколи не залишатися на досягнутому.

Організація дитячого колективу – не самоціль. Колектив – фактор, який формує повноцінну, всебічно розвинену особистість, який забезпечує здорову моральну поведінку. Проявляючи самостійність у виборі діяльності та її реалізації, порівнюючи свої дії з діями інших, підкоряючи особисті інтереси інтересам колективу, обмежуючи свої бажання, привчаючись робити те, що потрібно, а не те, що забажається, учні набувають досвіду самостійних дій, загартовують свою волю, різнобічні моральні почуття і звички, моральні уявлення, з’являється потреба в прагненні до самоствердження, самовіддачі як у суспільно корисній поведінці, так і в протиставленні своїх ціннісних орієнтацій через живе й безпосереднє спілкування з іншими. Виховуючи колектив, вихователю тим самим створює умови для успішного морального розвитку особистості, оволодіння культурою особистісного самоствердження.

Висновки. Виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці в загальноосвітніх навчальних закладах, на нашу думку, має бути цілісною педагогічною системою, структура якої визначає зміст, види і форми особистісно зорієнтованих виховних технологій, які спрямовані на формування власної внутрішньої психологічної позиції зростаючої особистості, її життєвого самовизначення і самовиховання, розвиток стійкої позитивної морально-вольової мотивації в умовах соціально-цінної діяльності.

Слід надати цій системі гуманітичного особистісно орієнтованого, практичного спрямування з метою забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку й самореалізації особистості, здатної до всебічного розвитку, удосконалення, самоосвіти, реалізації своїх індивідуальних задатків, здібностей, нахилів та творчого потенціалу. В основу побудови системи виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці покладено єдність складових категоріальних компонентів системи “індивід-індивідуальність - суб’єкт - особистість”, філософсько-культурологічні та психолого-педагогічні концептуальні підходи, які передбачають створення цілісного виховного процесу, що відповідає сучасним соціально-світоглядним реаліям і психолого-педагогічним вимогам. Розробка активних організаційно-педагогічних форм, методів та засобів реалізації змісту виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці в сукупності має забезпечити ефективність

розробленої функціональної моделі культури особистісного самоствердження в загальноосвітніх навчальних закладах .

Сучасні загальноосвітні навчальні заклади мають забезпечити дитині всі необхідні умови для її духовного розвитку, інтелектуально-моральної свободи вибору поведінки, формування почуття громадянськості, патріотичної і національної самосвідомості, вільної світоглядної позиції, вміння відстоювати свої переконання, створити сприятливі умови для задоволення її власних інтересів і потреб у самопізнанні та самореалізації, у формуванні позитивних особистісних якостей й високого рівня культури особистісного самоствердження в умовах соціально-ціннісної діяльності.

З цією метою нами розроблена методика дослідження, яка буде впроваджуватися на базі ЗОШ №№ 4, 9, 11, 13, 16, 18, 23, 27, НВК «Престиж», РУГ, «Центр Надії» м.Рівне. Науково-дослідницька робота в цих експериментальних навчальних закладах м.Рівне реалізовуватиметься в рамках науково-методичної проблемної теми міста “Створення умов для розвитку і самореалізації особистості як громадянина України шляхом вироблення інноваційних підходів в управлінні освітою та здійсненні навчально-виховного процесу” впродовж 2006-2010 рр.

Сучасне суспільство вимагає вдосконалення і зовсім іншого підходу до процесу виховання в учнівській молоді культури особистісного самоствердження, примушує шукати і створювати ефективні методи в нових соціально-економічних умовах. Це вимагає глибокого дослідження і обумовлюється об'єктивними і суб'єктивними факторами школи, загальнопедагогічним керівництвом, залученням їх у практичну роботу, активних форм соціально-ціннісної діяльності, рівнем теоретичної і практичної підготовки вчителів, рівнем їх професійного досвіду і знанням з цієї проблеми.

Сьогодні, як ніколи раніше, створюються більш широкі можливості для розвитку сучасних теоретичних і практичних підходів з проблем виховання особистісного самоствердження в учнівській молоді, до здійснення їх відповідно до потреб розвитку держави і світового співтовариства. Досліджуючи процес виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці, будемо намагатися визначити оптимальні шляхи, нові підходи до розробки

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева Т. Твори себе (реалізація самопізнання-самоствердження в сучасній школі) // Урок української літератури. – 2004. - №10. – С.42-43.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К.:Либідь, 2003. – 277 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К.:Либідь, 2003. – 342 с.
4. Кононко О.Л. Самосвідомість у житті дошкільника //Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. – Рівне: РДГУ, 2004. – Вип.29. – С. 6-11.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Вища освіта в Україні: Нормативно-правове регулювання / За заг. ред. А.П.Зайця, В.С.Журавського. – К.: Форум, 2003.
6. Фоменко К. Духовна самореалізація особистості: методологія, теорія й практика // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. -- №5. – С. 94-97.
7. Селевко Г. Воспитательная система саморазвития школьника завоевывает признание практиков: Школа и воспитание: [Опыт России] // Народное образование. – 2004. - №8. – С.155-164.

УДК 378.14

КУЧЕРУК О.Я.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТАН МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ СЕРЕДНІХ ШКІЛ

В багатьох країнах світу посилюється увага до шкільної математичної освіти, загально визнаною є роль шкільної математичної освіти у системі загальної освіти, її значення для розвитку й виховання молоді, для формування інтелектуального потенціалу суспільства [3]. Проводяться дослідження з формування такого рівня математичної підготовки, який би задовольнив потреби суспільства [4]. Аналіз світового досвіду дозволяє виділити три важливі тенденції:

- розуміння необхідності математичної освіти для всіх школярів;